

УДК 159.9.:351.74

DOI: 10.35432/tisb302023294757

Наталія Костенюк

*доцент кафедри соціально-гуманітарних наук
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка», к.держ.упр.
<https://orcid.org/0000-0001-6723-7166>
e-mail: 7nat2009@gmail.com*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Проаналізовано психологічні особливості прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки. Визначено, що процес прийняття управлінських рішень складається із наступних складових: аналіз проблемної ситуації, яка потребує вирішення; постановка цілі, які необхідно досягнути; альтернативні варіанти вирішення ситуації; обґрунтований вибір однієї із альтернатив. Також проаналізовано, що при прийнятті управлінських рішень у сфері національної безпеки у публічних службовців активізуються такі особистісні компоненти, як: самосвідомість, самоконтроль, високий рівень професійної мотивації, відкритість до нового професійного досвіду та нові адаптивні можливості, достатній рівень саморегуляції, готовність брати відповідальність за прийняті управлінські рішення.

Визначено, що до основних недоліків інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки є затримка у надходженні інформації; інформаційні перешкоди; недостатня розповсюдженість джерел; недостовірність даних; політичний вплив на інформацію.

З'ясовано, що до ключових аспектів, які характеризують складність прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки відносяться багатофакторність; неоднорідність загроз; глобальний контекст; соціальні наслідки; інформаційна складність.

Проаналізовані основні об'єктивні фактори, які впливають на процес прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки, тобто закони та нормативи, які регулюють діяльність публічних органів у сфері національної безпеки, можуть суттєво впливати на можливість та обсяги дій службовців; доступ до точної та актуальної інформації є критичним у прийнятті рішень у сфері національної безпеки; фізичне та соціальне середовище, включаючи комунікаційну інфраструктуру та можливість співпраці з іншими органами та країнами, може впливати на реалізацію рішень.

Визначено, що на психологічному рівні процеси прийняття рішення у сфері національної безпеки носять характер суб'єктивних дій та певної психологічної активності. Подальша активність зумовлена виділенням суб'єктом можливих альтернатив відповідно до зовнішніх чинників. Етап реалізації прийнятого рішення передбачає складну і розгалужену активність суб'єкта. На етапі контролю й аналізу результатів і наслідків прийняття рішення реалізується рефлексивна активність суб'єкта та задіється компенсаторна активність як результат активної взаємодії суб'єкта і середовища. На кожному етапі процес прийняття управлінського рішення регулюється системою групової діяльності.

Ключові слова: інформація, загрози, національна безпека, психологічні особливості, публічне управління, фактори, управлінські рішення.

Natalia Kosteniuk

*Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences,
ESI of Public Service and Administration Odesa Polytechnic National University,
PhD in Public Administration
<https://orcid.org/0000-0001-6723-7166>
e-mail: 7nat2009@gmail.com*

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF ACCEPTANCE ADMINISTRATIVE DECISIONS IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY

The psychological features of managerial decision-making in the field of national security are analyzed. It was determined that the process of making management decisions consists of the following components: analysis of a problem situation that needs to be solved; setting goals to be achieved; alternative solutions to the situation; reasoned choice of one of the alternatives. It was also analyzed that when making managerial decisions in the field of national security, such personal components as: self-awareness, self-control, high level of professional motivation, openness to new professional experience and new adaptive opportunities, sufficient level of self-regulation, readiness to take responsibility for accepted management decisions.

It was determined that the delay in receiving information is one of the main shortcomings of information support for making managerial decisions in the field of national security; information barriers; insufficient distribution of sources; unreliability of data; political influence on information.

It was found that the key aspects that characterize the complexity of making managerial decisions in the field of national security include multifactoriality; heterogeneity of threats; global context; social consequences; information complexity.

The main objective factors that influence the process of managerial decision-making in the field of national security are analyzed, i.e. laws and regulations that regulate the activities of public bodies in the field of national security, can significantly affect the possibility and scope of actions of employees; access to accurate and up-to-date information is critical in national security decision-making; the physical and social environment, including communication infrastructure and the possibility of cooperation with other bodies and countries, can influence the implementation of decisions.

It was determined that at the psychological level, decision-making processes in the field of national security have the character of subjective actions and certain psychological activity. Further activity is determined by the subject's selection of possible alternatives in accordance with external factors. The stage of implementation of the adopted decision involves complex and extensive activity of the subject. At the stage of control and analysis of the results and consequences of decision-making, the subject's reflexive activity is realized and compensatory activity is engaged as a result of the active interaction of the subject and the environment. At each stage, the management decision-making process is regulated by the group activity system.

Keywords: information, threats, national security, psychological features, public administration, factors, management decisions.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Публічне управління включає в себе багато різних галузей і сфер діяльності, які повинні бути організовані та координовані на різних рівнях влади. Це включає в себе як публічне управління, так і місцеве самоврядування. Система публічного управління у сфері національної безпеки є відкритою соціальною системою, що прагне до рівноважного стану, але не перебуває в ньому. Загальними особливостями системи публічного управління у сфері національної безпеки є її масштабність, складність, монополія на законодавчу та нормативно-правову діяльність, різноманіття управлінських процесів в

органах влади і управління.

Психологічні особливості управлінських рішень, що приймаються у сфері національної безпеки досить складні та різноманітні, що ускладнює процес їх прийняття. Відомо, що саме прийняття рішень є основою управлінської діяльності взагалі та у сфері національної безпеки зокрема. Через те, що публічне управління у сфері національної безпеки є складним соціально-економічним процесом, прийняття рішень у його сфері потребує багато зусиль та часу на збір та обробку інформації, а помилки можуть призвести до національної нестабільності і непередбачуваних наслідків у майбутньому, як близькому так і віддаленому. Рішення, що приймаються на рівні держави і стосуються всього суспільства, можуть регулювати поведінку всіх основних соціальних груп та окремих громадян, повинні мати високу якість, помилки можуть призвести навіть до краху державного устрою країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Публічне управління у сфері національної безпеки є надзвичайно важливою галуззю, яка постійно розвивається та адаптується до змін у геополітичних, економічних, технологічних і соціокультурних умовах. Україна, як багатонаціональна держава в складних геополітичних умовах, постійно стикається з різними загрозами для своєї національної безпеки. Це може бути агресія з боку інших держав, кібератаки, тероризм, економічні кризи та інші фактори. Управління цими загрозами є надзвичайно важливим завданням. Але ефективне управління національною безпекою також пов'язане зі здатністю країни ефективно реагувати на макроекономічні процеси, такі як інфляція, бюджетні обмеження та інші фінансові фактори. Це важливо для забезпечення ресурсів, необхідних для безпеки країни. Питанням, пов'язаним з процесом розробки і прийняття управлінських рішень у сфері публічного управління, присвячена ціла низка праць таких науковців, як: В. Баштанник, В. Бакуменко, Ю. Кальниш, Т. Лозинська, В. Тимцуник, Ю. Ковбасюк, Ю. Сурмін, Ф. Томпсон, М. Снітчук, В. Чиркин, М. Білинська та ін. Однак, особливості прийняття управлінських рішень саме у сфері національної безпеки розкрито в цих працях недостатньою мірою. Тож, визначення психологічних особливостей процесу ухвалення управлінських рішень у сфері національної безпеки стає все більш актуальним.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні психологічних особливостей прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Психологія прийняття рішень у сфері національної безпеки включає в себе основні функції управління: планування, організацію, мотивацію, контроль, регулювання, аналіз тощо. Отже, функція «прийняття управлінських рішень» завдяки розвитку сучасної науки про управління стала предметом самостійного дослідження. Прийняття рішення є специфічним видом діяльності людини в будь-якій сфері. В управлінні прийняття рішень є такою діяльністю, яка зумовлює всі дії управлінця. Причому, не мають суттєвого значення ранг управлінця й коло завдань, що вирішуються. Важливим є той факт, що практично вся діяльність управлінця пов'язана із рядом дій з прийняттям рішень. Визначальна роль процесу прийняття рішень повинна мати, певну узгодженість у підходах щодо характеристик й параметрів управлінського рішення.

Однак, вивчення сучасних дослідження з відповідної проблематики свідчить, що за умов активних побудов теоретичних концептів й проведення емпіричних досліджень наука не має на сьогодні чітко- го системно організованого підходу до аналізу процесу прийняття рішень в управлінській діяльності. Проблема прийняття рішень, безумовно, є однією з центральних для дуже широкого кола досліджень, що пов'язані з визначенням основних проблем управлінської діяльності як системи впорядкування та організації зв'язків, елементів, відносин організаційної структури. На сьогодні загально визнано, що прийняття рішення є основою будь-якої цілеспрямованої діяльності та входить до її психологічної

структури як базовий невід'ємний компонент.

Здатність до прийняття рішень є суттєвою складовою особистості, яка зумовлює характер її соціальної активності, здатності до вироблення нових стратегій життєдіяльності, адаптації до стрімких соціально-економічних змін у суспільстві. Значущість процесу прийняття рішень загалом й в управлінській діяльності зокрема не викликає сумнівів, але можна констатувати відсутність загальноприйнятого розуміння того, що мається на увазі під управлінським рішенням, хто його приймає, де воно реалізується тощо. Відтак, виникає ряд запитань щодо контексту аналізу феномена психології прийняття управлінського рішення у сфері національної безпеки.

Національна безпека - це ключовий аспект життя будь-якої країни. Вона охоплює захист державного суверенітету, територіальної цілісності, економічних інтересів, соціокультурного благополуччя, а також захист від загроз і ворожих дій. Тому, забезпечення національної безпеки вимагає не тільки реакції на поточні події, але і систематичного планування, аналізу потенційних загроз і розробки стратегій для їх запобігання або реагування. Механізм розробки управлінських рішень повинен бути високою мірою професійним і обдуманим. Це включає в себе прийняття політичних, економічних, військових і інших рішень для забезпечення безпеки країни. Це може включати в себе вплив на законодавство, військову стратегію, розвідку, дипломатичні відносини та багато іншого.

Забезпечення національної безпеки часто вимагає співпраці різних галузей уряду, а також співробітництва з міжнародними партнерами. Управлінський механізм повинен бути здатним координувати ці зусилля. Національна безпека - це критично важливий аспект для будь-якої країни, і ефективний механізм розробки та прийняття управлінських рішень є необхідним для забезпечення її. Запобігання загрозам, відповідь на них і координація зусиль - це ключові компоненти цього процесу [1].

Так, національна безпека є дуже складною сферою, яка вимагає обстеження та аналізу різноманітних аспектів і врахування багатьох факторів. Ось кілька ключових аспектів, які характеризують складність прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки:

1. Багатофакторність: Національна безпека включає в себе велику кількість факторів, таких як військова безпека, економічна безпека, кібербезпека, енергетична безпека, соціальна безпека тощо. Врахування всіх цих аспектів при прийнятті рішень є складною задачею.

2. Неоднорідність загроз: Загрози національній безпеці можуть бути різними за природою та походженням. Вони можуть включати в себе традиційні загрози військового характеру, такі як конфлікти та тероризм, а також нові загрози, пов'язані з кібернетичною атакою, пандеміями та зміною клімату.

3. Глобальний контекст: У сучасному світі багато проблем і загроз мають глобальний характер. Це означає, що прийняття рішень в галузі національної безпеки часто потребує співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями.

4. Соціальні наслідки: Рішення, пов'язані з національною безпекою, можуть мати значний вплив на суспільство, економіку і права громадян. Важливо забезпечувати баланс між безпекою і захистом прав і свобод людей.

5. Інформаційна складність: Розповсюдження дезінформації та вплив на громадську думку можуть суттєво ускладнити процес прийняття рішень у галузі національної безпеки [2].

Тому, управління національною безпекою вимагає великої обачності, об'єктивності та аналітичних здібностей. Вирішення складних питань у цій сфері часто вимагає співпраці різних галузей уряду, розробки стратегій та впровадження заходів для захисту національних інтересів та забезпечення безпеки громадян.

Управління національною безпекою вимагає прийняття рішень на всіх рівнях влади - від високого рівня стратегічних рішень до оперативних дій на місцях. Це означає розробку стратегій, планування реакції на кризи, аналіз інформації про загрози та прийняття рішень щодо відповідних заходів. Сучасне публічне управління все більше враховує роль громадськості у процесах прийняття рішень та реалізації політик. Громадськість може бути важливим джерелом інформації і підтримки для органів управління національною безпекою.

Сучасні технології, зокрема кіберпростір і штучний інтелект, стали новими аренами для боротьби з загрозами національній безпеці. Управління цими технологіями та забезпечення їх безпеки також є частиною завдань у сфері національної безпеки. Публічне управління у сфері національної безпеки є складним та багатограним процесом, який вимагає постійного аналізу, адаптації та інновацій для ефективного захисту національних інтересів України в умовах сучасного світу.

Але на важливість достовірність інформації в сфері національної безпеки є дуже важливою і точною. Достовірність інформації є критичним фактором при прийнятті управлінських рішень у цій сфері. До недоліків інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки можна віднести:

1. Затримка у надходженні інформації: Час грає критичну роль у сфері національної безпеки. Якщо інформація затримується, це може завдати шкоди ефективному реагуванню на загрози або події.

2. Інформаційні перешкоди: Активні та пасивні інформаційні перешкоди можуть призвести до спотворення інформації або навіть до її повного блокування. Наприклад, дезінформація, кібератаки або заблоковані канали зв'язку можуть зробити інформацію непридатною або неправильною.

3. Недостатня розповсюдженість джерел: Якщо інформація отримується лише з обмежених джерел, це може призвести до вузькогалузевої та односторонності розуміння ситуації. Важливо мати доступ до різних джерел інформації для отримання повної картини.

4. Недостовірність даних: Якщо інформація не перевірена на достовірність або містить помилки, це може призвести до прийняття неправильних рішень. Перевірка і підтвердження даних є важливою складовою процесу прийняття управлінських рішень.

5. Політичний вплив на інформацію: Іноді інформація може бути спотворена або прихована через політичні мотиви. Це може призвести до бажаних або небажаних впливів на прийняття рішень [3].

Усі ці недоліки можуть серйозно підірвати ефективність прийнятих управлінських рішень у сфері національної безпеки. Тому важливо мати системи перевірки інформації, а також робити все можливе для забезпечення її швидкого та надійного надходження.

На даний час є важливість та складність прийняття управлінських рішень державними службовцями, особливо у сфері національної безпеки. Дійсно, цей процес може бути обтяжений численними факторами, і об'єктивні та суб'єктивні аспекти грають важливу роль в прийнятті рішень. Об'єктивні фактори, які впливають на процес прийняття управлінських рішень у сфері національної безпеки, включають:

1. Нормативно-правове середовище: Закони та нормативи, які регулюють діяльність публічних органів у сфері національної безпеки, можуть суттєво впливати на можливість та обсяги дій службовців.

2. Інформаційне забезпечення: Доступ до точної та актуальної інформації є критичним у прийнятті рішень у сфері національної безпеки.

3. Середовище прийняття рішень: Фізичне та соціальне середовище, включаючи комунікаційну інфраструктуру та можливість співпраці з іншими органами та країнами, може впливати на реалізацію рішень [4].

Суб'єктивні фактори включають індивідуальні якості та досвід публічних службовців, їхні психологічні стани та спроможність аналізувати і реагувати на стресові ситуації. Важливо також враховувати внутрішні політичні та міжособистісні взаємини, які можуть впливати на прийняття рішень.

У воєнних умовах, прийняття рішень може бути життєва важливим, і від нього залежать безпека та доленосні наслідки. Тому, враховуючи всі ці фактори, публічні службовці повинні докладати особливі зусилля для забезпечення ефективного та відповідального управлінського процесу у сфері національної безпеки.

Робота на публічній службі вимагає від публічних службовців доброчесності, стресостійкості, принциповості, високого рівня емоційної регуляції, пізнавальної активності. Психологічна готовність до управлінської діяльності включає в себе знання, навички і

особистісні якості, які допомагають службовцю приймати обґрунтовані управлінські рішення і взаємодіяти зі всіма учасниками управлінського процесу. Це може включати у себе вміння аналізувати інформацію, розв'язувати конфлікти, вести переговори та будувати конструктивні стосунки з іншими колегами та громадянами. Загалом, професіоналізм публічних службовців грає важливу роль у забезпеченні ефективного та справедливого управління, що сприяє досягненню цілей державної установи та задоволенню потреб громадян [5].

Прийняття рішень в умовах невизначеності є такою властивістю об'єкта прийняття рішення, яка характеризується неясністю, необґрунтованістю, подекуди неадекватністю, невиразністю і, як наслідок, неможливістю відповідальної особи чітко розуміти та усвідомлювати не тільки поточну ситуацію, але і її майбутні перспективи.

Важливо, щоб управлінські рішення базувалися на аналізі фактів, даних і логіці. Врахування різних можливих сценаріїв і їх наслідків також є важливою частиною цього процесу. Також, емоції та психологічний стан публічних службовців можуть впливати на їхні рішення. Керівництво важливою роллю відіграє в розумінні та керуванні цими аспектами. Врахування законів і нормативів, які регулюють процеси управління, також є ключовим фактором. Публічні службовці повинні дотримуватися законів та регуляцій.

Тому, особистість публічного службовця має велике значення. Їхні морально-вольові якості, мотивація, стійкість до стресу та інші характеристики можуть впливати на якість їхніх рішень. Умови кризи, такі як воєнний стан, ставлять підвищені вимоги до державних службовців. Вони повинні бути готовими діяти швидко, враховуючи загрози і обмеження, які випливають із ситуації війни. Здатність до саморегуляції та готовність брати відповідальність за прийняті рішення є важливими рисами для державних службовців, особливо в критичних ситуаціях. Управління в умовах воєнного стану є викликом, і вимагає від державних службовців спеціальних навичок і підготовки. Ефективні рішення, прийняті в цих умовах, можуть мати серйозний вплив на життя і безпеку громадян та країни в цілому.

Особливий психологічний контекст прийняття рішення виявляється саме під час прийняття управлінських рішень. Це пов'язано з тим, що будь-яке управлінське рішення – це завжди певною мірою соціальне рішення з психологічним підґрунтям. У ньому задіяні власні ціннісно-нормативні настанови, які узгоджуються або протиставляються системі цінностей і норм певної організації. Немає управлінських рішень, які б мали лише економічні, організаційні наслідки. Вони завжди пов'язані з певним позитивним або негативним ставленням виконавців, залученням ціннісно-нормативної сфери особистості, зумовленим їх подальшою поведінкою [6].

Управлінське рішення має подвійний ефект: з одного боку, виробничо-економічний, а з іншого – соціально-психологічний. Тому оцінка ефективності й оптимальності прийнятого рішення має включати не лише виробничі показники, а й соціально-психологічні ефекти (поведінка виконавців, їх активність, ініціативність, задоволеність тощо). Варто також зазначити, що соціально-психологічні результати прийнятого рішення зазвичай є відстроченими у часі, а тому аналіз соціально-психологічної ситуації необхідно здійснювати як на етапі розробки і проектування рішення, так і за результатами його реалізації. Особливості сучасної управлінської діяльності вимагають певної технологізації процедури прийняття рішення. Ці питання вирішуються в межах теорій управління і менеджменту. Вихідне положення про наявність у процесів прийняття рішень основних етапів – одне із базових під час вивчення управлінської діяльності щодо її технологізації.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На психологічному рівні процеси прийняття рішення у сфері національної безпеки носять характер суб'єктивних дій та певної психологічної активності. На першому етапі здійснюється процеси розпізнавання невизначеності в контексті власної активності, далі йдеться про репрезентації у формі суб'єктивних уявлень про необхідність прийняття рішення. Подальша активність зумовлена ви- діленням суб'єктом можливих альтернатив відповідно до зовнішніх чинників. Етап реалізації прийнятого рішення передбачає складну і розгалужену активність суб'єкта. На етапі контролю й аналізу результатів і наслідків

прийняття рішення реалізується рефлексивна активність суб'єкта та задіється компенсаторна активність як результат активної взаємодії суб'єкта і середовища. На кожному етапі процес прийняття управлінського рішення регулюється системою групової діяльності.

Тобто процес прийняття рішень у сфері національної безпеки є окремим соціально-психологічним феноменом, який репрезентує механізми регуляції групових процесів, що існують в організації. Прийняття управлінського рішення у сфері національної безпеки означає готовність людини діяти певним чином й спонукати до певних дій інших осіб за умов прийняття на себе відповідальності за можливі наслідки своїх дій чи дій тих, хто виконуватиме рішення. Особа, що приймає рішення, таким чином, створює умови, за якими інші знімають із себе відповідальність за їх наслідки.

Важливим аспектом аналізу процесу прийняття рішення у сфері національної безпеки є вивчення системи регуляції взаємозв'язку особистості й організаційної системи, розподілу відповідальності в цій системі. У груповій взаємодії процес прийняття рішення можна диференціювати на два рівня дій, які його супроводжують: готовність певної особистості щодо прийняття відповідальності (готовність емоційно-вольової психічної регуляції власних дій; наявність програми дій з вирішення проблеми; статусна позиція у групі; усвідомлення соціальних групових процесів і традицій); готовність членів групи прийняти до виконання задані програми (визнання повноважень особи, що приймає рішення; зняття із себе відповідальності за наслідки виконаних дій, прийнятих у групі соціокультурних стандартів). Отже, психологічна насиченість процесу прийняття рішення у сфері національної безпеки, на нашу думку, вимагає серйозної психологічної підготовки управлінців, а також безпосереднього психологічного супроводу управлінського процесу.

Література

1. Вахоцька І. Різноманітна управлінська діяльність як психологічна умова розвитку зрілої особистості керівника. Вісник Національного університету оборони України, 2022. 5 (69), С. 5 – 11.
2. Журавльов В. Психологічні чинники професійно-управлінської діяльності в контексті прийняття рішень керівник. Організаційна психологія. Економічна психологія, 2017. 1 (8), С. 14 – 22.
3. Нікіфоренко В.С. Особливості прийняття державно-управлінських рішень у сфері прикордонної безпеки. Прикарпатський юридичний вісник : зб. наук. пр. Одеса : Гельветика, 2018. Вип. 2 (23). Т. 3. С. 194–198.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
5. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.
6. Резнікова О. О. Забезпечення національної безпеки і національної стійкості: спільні риси і відмінності. Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії. 2018. № 19. С. 170–175.
7. Сьомін С. В., Резнікова О. О. Проблеми реформування системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України. Стратегічна панорама. 2017. № 1. С. 67–73.

References

1. Vakhots'ka I. Riznoplanova upravlins'ka diial'nist' iak psykholohichna umova rozvytku zriloi osobystosti kerivnyka [Multifaceted managerial activity as a psychological condition for the development of a mature personality of a manager] // Visnyk Natsional'noho universytetu obrony Ukrainy 2022. №5 (69). s. 5 – 11.
2. Zhuravl'ov V. Psykholohichni chynnyky profesijno-upravlins'koi diial'nosti v konteksti pryjniattia rishen' kerivnyk [Psychological factors of professional management activity in the context of decision-making by the manager] // Orhanizatsijna psykholohiia. Ekonomichna

psykholohiia, 2017. № 1 (8). s. 14– 22.

3. Nikiforenko V.S. Peculiarities of state-management decision-making in the field of border security. Prykarpattia legal gazette: coll. of science pr. Odesa: Helvetica, 2018. Vol. 2 (23). T. 3. P. 194–198.

4. On the national security of Ukraine: Law of Ukraine dated June 21, 2018 No. 2469-VIII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2018. No. 31. Art. 241.

5. Reznikova O. O. National stability in the conditions of a changing security environment: monograph. Kyiv: NISD, 2022. 532 p.

6. Reznikova O.O. Ensuring national security and national stability: common features and differences. Bulletin of Lviv University. Series: Philosophical and political studies. 2018. No. 19. C. 170–175.

7. Syomin S.V., Reznikova O.O. Problems of reforming the personnel training system for the security and defense sector of Ukraine. Strategic panorama. 2017. No. 1. P. 67–73.